

Norges vassdrags- og energidirektorat - Region sør
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Deres ref.
201500070-61

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
2016/9794

Dato
23.11.2016

Jernes Fisk - høring av planendringssøknad for uttak av vann

Fylkesmannen viser til brev fra NVE datert 16.10.2016 der det informeres om en endring i søknaden om uttak av vann fra Leivannet.

Bakgrunn

Etter befaring på Jerne i Risør kommune den 15.06.2016 har søker, Jerne fisk, endret søknaden i forhold til uttak av vann til bruk i settefiskproduksjon ved Jerne Fisk. Denne endringen er sendt på høring, og dette brevet er vårt høringssvar i forbindelse med dette.

Søkers kommentarer i forhold til endring

Normalvannstand i Leivannet er i ny søknad definert til 5,7 moh. HRV er i den reviderte søknaden flyttet fra 4,5 til 5,7 moh.

Vannuttaket er planlagt redusert fra 0,33 til 0,2 m³/s i henhold til tabell 2. Dette gjøres for å redusere tørrleggingssonen i innsjøen. Teksten i søknaden er uklar ettersom det fortsatt står at det planlegges brukt inntil 0,33 m³/s. Fylkesmannen antar dette er en trykkfeil og at det er 0,2 m³/s som gjelder. I henhold til svarbrev kan redusert vannbehov aksepteres hvis man endrer fra smolt til yngelproduksjon.

Det planlegges brukt inntil 0,33 m³/s gjennom året (tabell 2). Søkt uttak av vann tilsvarer 42 % av middel årlig tilsig. I de aller fleste år vil dette være tilgjengelig ved bruk av eksisterende magasin.

Tabell 2. Anlegget sitt omsøkte månedlige vannuttak (m³/s) er planlagt helt jevnt over året.

Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Des
0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

Det planlegges ikke med avbøtende tiltak i forhold til minstevannføring og frie fiskepassager. I søknaden begrunnes dette med at «Det er ikke behov for fiskesperre eller UV-anlegg med hensyn til inntaksvannet, siden det ikke er oppgang av anadrom fisk i vassdraget. Damkonstruksjonene i vassdraget er bygget rundt 1912 og er forsterket og modernisert i 1996. Det er ikke aktuelt å åpne opp for oppvandring av anadrom fisk, og lokkeflommer har ingen betydning for oppvandring av fisk siden dammen utgjør en fysisk sperre».

Fylkesmannens kommentarer.

Normalvannstand

Dagens vannstand i Leivannet er bestemt av dammen. Hverken HRV eller LRV angir naturtilstanden. Det hadde vært nyttig å vite hva normalvannstand er uten demning. Det er denne økningen i vannstand som setter behov for oppvandringstiltak for fisk samt påvirker naturtilstanden i Leivannet..

Fiskepassasje og minstevannføring

Det er ikke oppgang av anadrom fisk i vassdraget pr. i dag ettersom tidligere aktivitet i området har sperret for denne. Det ble i 1912 bygd en laksetrapp for å hjelpe fisken forbi inngrepene i

elvemunningen. Denne ble «modernisert» i 1996. Dette vitner om at det historisk var et ønske om å bedre forholdene for anadrom fisk. At siste trappetrinn skulle fungere som vandringsperre var ikke intensjonen med trappa.

Søker vil ikke ha slipp av minstevannføring til utløpselva. Søker skriver at: *Dette er vanskelig og kostbart med eksisterende dam, der det allerede er lagt opp til laksetrapp opp til dammen, men ikke videre det siste spranget opp.*

Søker konstaterer videre at det ikke er behov for fiskesperre eller uv-anlegg med hensyn til inntaksvannet, siden det ikke er oppgang av anadrom fisk i vassdraget. Vi viser til omtale av laksetrapp ovenfor og mener at kostnadene knyttet til etablering av sikker opp og nedvandring av anadrom og katadrom fisk vil være relativt små. Vi kan ikke se at ønsket om å slippe en begrenset utgift berettiger opprettholdelsen av en permanent oppvandringsperre i vassdraget. Dette vil ikke være i tråd med naturmangfoldloven § 5 (forvaltningsmål for arter), ei heller regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder. Vannforvaltningsplanen legger særlig vekt på artene laks, bleke, sjørørret og ål. Av disse er sjørørret og ål viktigst i Leivannet.

Fylkesmannen finner det vanskelig å forstå at det å reetablere fisketrappa og etablere en fungerende trapp er «kostbart» når det her er snakk om å bygge ett yngel/smoltanlegg. Selv det å drifte trappa med varierende vannstand i Leivann vil ikke være utfordrende hvis man ønsket å drifte en utvandringspassage for fisk. Dette gjøres rutinemessig ved kraftverk som har varierende vannstand i inntaksbassenger i utlandet. Kostnadene til drift av opp- og nedvandringstiltak må bæres av tiltakshaver. jf. NMLs § 11 (kostnadene ved miljøforringelse). Dersom virksomheten legges ned må dagens demning tas bort eller overtas av andre.

Vannføringen ut av Leivannet er tilstrekkelig store deler av året til at opp- og nedvandringstiltak kan driftes uten å påvirke smolt/yngelproduksjon ved settefiskanlegget. Fravær av vann kan derfor ikke være årsaken til at søker eksplisitt sier at det ikke er aktuelt å åpne opp for oppvandring av anadrom fisk. Vi vil samtidig påpeke at det ikke vil være nødvendig med vann i trappa hver dag hele året. Det er perioder hvor fiskevandring er helt eller delvis fraværende. Da vil trappa ikke trenge vann.

Sjørørret og laks (anadrom fisk)

Innenfor Risør kommune er det få gode sjørørretvassdrag. Søker har i revidert søknad (datert 31. august 2016) beregnet et anadromt potensiale for Leivasselva og Leivannet.

Vi er enig i at Leivann ikke har potensiale for egen laksebestand, og at sjørørret er viktigere i denne type vassdrag enn laks.

Vassdraget har et godt potensiale for sjørørretproduksjon til tross for gjedde. Fra Storelva foreligger det data på interaksjon mellom gjedde og sjørørretsmolt. Selv om gjedda spiser mye smolt, kan vi ikke se at dokumentasjon herifra berettiger en konklusjon som tilsier at gjedde vil redusere smoltutvandringen til «nesten ingen».

Vi finner det interessant at en estimert årsproduksjon på 2500 sjørørretsmolt ikke tillegges større verdi i søknaden. Dette er en betydelig produksjon, også innenfor vannregion Agder. I søknaden påpekes det at en livskraftig bestand av anadrom laksefisk må produsere minst 1000 smolt årlig for å sikre genetisk diversitet. Denne beregningen gjelder for laksevassdrag på Vestlandet og ikke for sjørørretvassdrag på Sørlandet. Genetisk variasjon mellom nærliggende småbekker ble undersøkt i Aust Agder i 2001. Denne studien konkluderte med at ørreten i hver enkelt bekk utgjorde en separat populasjon/bestand, og at det bare i liten grad var utveksling av individer mellom bekkene. Mange av disse bekkene vil ha produksjon langt lavere enn 2500 smolt. Selv om sjørørreten i dag er fraværende som følge av dammen, vil sjørørret kolonialisere vassdraget raskt og over tid etablere en unik bestand.

Vi vil samtidig peke på forskjellene i sjøoverlevelse (smolt til voksen) mellom laks og sjørørret innenfor dette vannområdet (Gjerstadvassdraget) i forhold til tilsvarende områder på Vestlandet. En årsproduksjon på 2500 smolt kan hos oss betyr ca 500 returnerende sjørørreter til vassdraget (ca 20 % sjøoverlevelse). I tillegg kommer de som høstes som matfisk før de returnerer til oppvekstvassdraget. Selv om vi ikke har data på sjøoverlevelse fra Leivannet, vil en produksjon på >500 sjørørret være å

anse som en betydelig produksjon, særlig i en kommune med relativt få sjørretvassdrag. I dag høstes det sannsynligvis mye sjørret produsert i Tvedestrand i Risør kommune (gjenfangst av PIT-merka fisk fra Storelva i Tvedestrand).

Produksjon av anadrom fisk i Leivann har i mange år vært skadelidende som følge av tidligere eiers aktiviteter og manglende drift av fisketrappa. Dette kan det nå rettes opp i, og vassdraget kan på nytt fremstå som et viktig produksjonsområde for sjørret. Dagens tilstand er ikke i tråd med regional plan for vannforvaltning. Svært enkle tiltak vil kunne sikre en betydelig sjørretproduksjon og muliggjør en betydelig verdiskapning knyttet til fritidsfiske. Verdien her vil være mer knyttet til folkehelse og aktiviteter for ungdom enn nødvendigvis kroner knyttet til fritidsfiske.

Ål (katadrom fisk)

I innsigelsen fra Fylkesmannen er det også fokusert på nedvandring av ål. Slik vi leser den justerte søknaden, er det fortsatt ikke tatt hensyn til denne arten.

Fylkesmannen er enig i at oppvandring ikke er et tema. Glass- og gulål har ingen problem med å passere damkonstruksjonen slik den er i dag. Dersom utfordringer knyttet til oppvandring påvises vil svært enkle tiltak kunne rette opp dette. Det kan da være nødvendig med noe dedikert vann.

Det at nedvandringstiltak for ål ikke omtales i søknaden er derimot mer bekymringsfullt. Nedvandrende ål vil trekkes inn mot settefiskanleggets fiskepumper (dominerende strømmreting) når hovedvannføringen ut av Leivann går gjennom pumpene. Dersom disse ikke er plassert på et sted hvor ål samtidig tilbys fungerende fluktruter, vil utvandring fra vassdraget stoppe opp/reduseres betydelig. Ettersom nedvandring av ål ikke kommenteres i den reviderte søknaden antar Fylkesmannen at det ikke vil etableres avbøtende tiltak for ål. Dette kan ikke aksepteres. Ål er fortsatt rødlistet. Når denne tas bort fra rødlista, vil ålefangst på nytt kunne bli en viktig aktivitet i Risør og Agder.

Det er ikke forsvarlig å la oppvandrende ål innvandre vassdraget hvis utvandring samtidig ikke sikres.

Vannforskriften

Vanndirektivets målsetting er at tilstanden i ferskvann, grunnvann og vann i kystnære områder skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst god tilstand. Leivann har i dag moderat tilstand. For å oppnå god tilstand må fiskens 2-veis vandring sikres. Dersom det ikke igangsettes tiltak ved selve demningen samt innføres en minstevannføring, vil demningen «for all framtid» fremstå som en vandringsbarriere for anadrom fisk. Dette er klart i strid med målene i vannforskriften. Videre vil et ønske om å ta vare på biologisk mangfold og det å kunne utnytte sjørret og ål som en høstbar ressurs tilsi at man bør sikre både opp og nedvandring av disse artene i vassdraget.

Fylkesmannen mener at man ved små tiltak vil kunne ivareta alle interesser knyttet til anadrom og katadrom fisk.

Konklusjon

Fylkesmannen finner ikke at endring i reguleringshøyde har noen praktisk betydning i forhold til grunnlaget for vår innsigelse datert 28. september 2015. Vi opprettholder derfor vår innsigelse fra 28. september 2015.

Med hilsen

Per Ketil Omholt (e.f.)
seniorrådgiver

Frode Krogslund
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.
Saksbehandler: Frode Krogslund, tlf: 37 01 78 12